

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

A. M. van Leeuwen / Vlaardingen

Gekend te worden (3)

**Alleen u heb Ik gekend uit alle geslachten der aarde;
daarom zal Ik aan u bezoeken al uw ongerechtigheden
(Amos 3 : 2)**

Ontnuchterend, dit woord uit de profetieën van Amos. Met name voor degene die het door God gekend worden heeft leren zien als een wonder van genade. Dit zelfde gekend worden door de HERE blijkt in deze profetie ineens zeer onaangename consequenties te kunnen hebben. Sterker nog: het feit dat Israël gekend is uit alle volken der aarde, voert de profeet hier aan als de directe reden, op grond waarvan God zijn volk gaat oordelen. „Alleen u heb Ik gekend . . . ; dáárom zal Ik aan u bezoeken al uw ongerechtigheden”.

Deze profetie is een regelrechte waarschuwing. Niet enkel aan het adres van Israël, maar ook voor de gemeente onder het nieuwe verbond. Wie deze woorden ter harte neemt, zal het wel uit zijn hoofd laten om het door God gekend worden te trekken in de sfeer van de mystiek. Alsof het daarbij zou gaan om een aan alle aardse realiteit ontheven verkeer tussen God en de ziel. De HERE kent de zijnen. Hij heeft ons zeer persoonlijk lief. Maar deze goddelijke liefde heeft niets zweverigs. Gods liefde is integendeel zó concreet, dat Hij de zijnen zeker weet te vinden, wanneer zij hun roeping ontrouw zijn. „Want de HERE bestraft wie Hij liefheeft” (Spr. 3 : 12).

„Alleen u heb Ik gekend uit alle geslachten der aarde”. De wijze waarop God de zijnen kent, krijgt hier een nadere toespitsing. Het is een kennen uit! Een kennen dat het karakter draagt van uit-verkiezen. Dit profetische woord spreekt dan ook van Gods uitzonderlijke liefde voor zijn volk. Hij weet niet maar enkel van het bestaan van zijn kinderen af. Nee; Hij heeft hen gekend, in de zin van gekozen, tot zijn eigendom uit alle geslachten van deze aarde. Uitgerekend met Israël wilde Hij leven in het verbond. Sprekend bewijs van deze uit-verkiezing: de uit-leiding uit Egypte. Hierop zinspeelt Amos, wanneer hij dit woord moet richten „tot het ganse geslacht dat Ik uit het land Egypte heb gevoerd” (Amos 3 : 1); d.w.z. tot Juda en Israël samen. Als de twaalf stammen heeft de HERE hen gekend uit al die andere geslachten. Amos moet dat met nadruk in herinnering roepen.

Zodoende is de schok ook des te heviger, wanneer de profeet in de naam van de HERE vervolgt: „En daarom zal Ik aan u bezoeken al uw ongerechtigheden”. Het oordeel overvalt Gods volk niet als iets noodlottigs. De profetie wil zeggen: het oordeel over uw ongerechtigheden staat in direct verband met uw gekend zijn door de HERE. Dat is het beklemmende van dit woord van Amos.

Waarin bestaan die ongerechtigheden? Zonder enige moeite zou er een hele lijst van zonden zijn op te sommen. Amos noemt ze bij name. Hier wil ik vooral uw aandacht vragen voor het verband waarin de profeet de ongerechtigheden van het volk ter sprake brengt. U zou de eerste twee hoofdstukken van dit bijbelboek eens door moeten lezen, om dan tot de ontdekking te komen, dat Amos eerst de volkeren van rondom het oordeel aanzegt, maar dan zonder onderbreking, met exact dezelfde aanhef, het oordeel afkondigt over Juda en Israël. Dát is de wijze waarop de HERE de situatie van zijn volk taxeert: het is verworden tot een volk als alle andere volken. Niets herkent de HERE er meer in van zijn uitverkoren geliefde: het Israël, dat Hij gekend had uit alle volkeren der aarde. Alles wat aan die roeping herinnerde hadden de twaalf stammen aan de kant gezet. Met het gevolg dat Juda en Israël deelden in de malaise van de buurvölkeren: het maakte nauwelijks verschil, overal dezelfde misstanden. Daarom zegt de HERE zijn volk het oordeel aan in één adem met de heidenen. Voor Israël en Juda maakt Hij geen uitzondering.

We moeten het zeggen: voor de gemeente van Christus, die haar roeping ontrouw is, zijn de vooruitzichten niet rooskleuriger. Paulus zegt het heel duidelijk: „Maar gij geheel anders; gij hebt Christus leren kennen” (Ef. 4 : 20). God heeft ons liefgehad in zijn Zoon. Niets meer, maar ook niets minder verlangt Hij nu van ons, dan dat wij in deze wereld herkenbaar blijven als zijn ge-liefden, zijn ge-kenden. Wordt de gemeente van Christus echter onherkenbaar, dan zal diezelfde gemeente dat weten! Dan zal ze kennismaken met de heilige jaloezie van haar Heer.

Herkenbaar moeten wij zijn. Maar dan in de eerste plaats voor Hem, door wie wij gekend zijn! Een gemeente, die angstvallig concessies doet aan de publieke opinie, die zich in allerlei bochten wringt om bij te blijven en toch vooral niet uit de toon te vallen, loopt het gevaar om haar herkenbaarheid in Gods ogen te verspelen. Met het gevolg dat de gemeente ook geen leesbare brief meer zijn kan ten opzichte van de wereld. Want wat heeft de gemeente van Christus nog te bieden, wanneer zij haar roeping om geheel anders te zijn opgeeft? Wie het woord van Amos gehoord heeft, die is gewaarschuwd!

Gesprek over het samenleven der kerken (3)

Eén lichaam

In ons vorige artikel zagen we dat van een tegenstelling tussen het 'juridische' en het 'geestelijke' op grond van de Heilige Schrift geen sprake mag zijn. De belijdenis van Christus' Heer-zijn over de kerk impliceert zijn recht in de kerk, waarvan we in allerlei apostolische voorschriften een bepaalde concretisering vinden. Wel moet gezegd worden dat het bij dit alles nooit gaat om 'het recht' op zichzelf, want het gaat Christus in de uitoefening van dit recht altijd om de opbouw van de kerk, die zijn lichaam is en uiteindelijk om de eer van de Vader. Maar dat geldt niet slechts van de ordeningen en voorschriften, dat geldt óók van de 'charisma's', de genadegaven. In dit opzicht staan de ambten, de diensten, de charisma's, de ordeningen volstrekt op één lijn!

We vinden echter in het Nieuwe Testament niet een systematisch-wetenschappelijke uiteenzetting van deze ordeningen, zoals de Schrift trouwens in geen enkel opzicht een wetenschappelijk handboek is. De apostelen spreken in verband met de situatie in de gemeenten en geven in verband daarmee hun voorschriften, hoewel er toch wel van algemene grondlijnen sprake is. Zo wijzen de apostelen in elke gemeente oudsten aan, Hand. 14 : 23, vinden we in 1 Tim. 3 algemeen geldende voorschriften over de voorwaarden voor het bekleden van het ambt van ouderlingen en diakenen enz. Maar van een precieze blauwdruk voor de organisatie van de gemeenten is toch geen sprake, zoals ook ds Rietkerk terecht opmerkt. Dat hangt samen, zoals we boven opmerkten, met heel het karakter van de Schrift.

IN DIT NUMMER

- 305 Ds A. M. van Leeuwen,
Gekend te worden (3)
- 306 Ds G. Janssen,
Gesprek over het samenleven der kerken (3)
- 307 H. Langerak,
Licht voor het hart
- 308 D. W. L. Milo,
Het oudste stripverhaal
Bert van Velsen,
Het Raam (2)
- 309 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 310 Boekbesprekingen

kerkelijk leven

Het moet ons dan ook opvallen dat Paulus enerzijds heel wat voorschriften voor het gemeentelijke leven geeft, anderszijds ook de mondigheid van de gemeenten respecteert en er vanuit gaat dat zij in vele gevallen zelf wel weten, wat ze hebben te doen, omdat ze reeds vol van goedheid zijn en vervuld met alle kennis, Rom. 15 : 14 en er bij hen orde heerst, Col. 2 : 5, ook al sluit dat nadere onderwijzing en nadere voorschriften toch ook weer niet uit. We moeten hierbij wel bedenken, dat ons lang niet alles over de situaties in de eerste christelijke gemeenten wordt meegedeeld en dat ons geen overzicht gegeven wordt over de wijze waarop een geordend gemeentelven tot stand was gekomen. Bij de mondelinge prediking zullen ook wel allerlei richtlijnen zijn gegeven en zullen de eerste predikers wel een groot aandeel hebben gehad in de voorlopige organisatie der door hen gestichte gemeenten, vgl. 2 Thess. 3 : 10! Het spreekt wel vanzelf dat de nadere toerusting van de gemeenten niet aan haar individuele willekeur werden overgelaten, maar in overeenstemming had te zijn met de algemene grondlijnen en het wezen van Christus' kerk. Maar dat in dit raam de mondigheid der gemeenten haar eigen plaats had kan niet worden ontkend. Evenmin dat daarbij plaatselijke en landelijke situaties en heel de geschiedenis daarbij een eigen rol speelden.

We zijn het er wel over eens dat er tussen de plaatselijke gemeenten in de apostolische tijd een band bestond. Deze lag vanzelfsprekend in het gemeenschappelijke geloof, zoals dat tot stand was gekomen door de apostolische prediking, maar werd ook daadwerkelijk tot gelding gebracht. Men wisselde de apostolische brieven onderling uit, Col. 4 : 16, nam kennis van elkaars situatie, 2 Cor. 8 : 12, ondersteunde tezamen de heiligen in Jeruzalem, 2 Cor. 8 en 9, om niet meer te noemen. De kerk bestaat tenslotte wel plaatselijk en is als zodanig telkens het lichaam van Christus op een bepaalde plaats, toch zijn er niet vele lichamen van Christus, maar is het: één lichaam, één Geest, één Heer, één geloof, één doop, één God

pastorale notities

KERKELIJK EXAMEN

Donker Curtius was in de vorige eeuw een potentaat in de Nederlandsche Hervormde Kerk: de paus van Arnhem werd hij genoemd. Hij werd voorzitter van de synode. Tolerant was hij voor de Remonstranten; hij preekte wel in hun kerk, maar de Afscheidenen verdroeg hij niet. Deze man stelde een reglement op voor de kerkelijke examens en hij lichtte dat ontwerp toe in 'n brief aan de Commissaris-Generaal: Ik laat de twee gebruikelijke examens (praeparatoir en peremptoir) nu maar vallen. Eén examen is voldoende voor de kandidaten tot de Heilige Dienst. Want dat laatste examen was toch alleen maar bedoeld om de aanstaande predikanten te testen op hun instemming met de Dordtse Leerregels. Van die Leerregels moeten we af en dus alstublieft geen examen meer in dat stuk.

We leren hieruit, dat het laatste kerkelijk examen diende om aan de weet te komen, of de beroepen kandidaat zuiver was in de leer. De examens voor een classis of een regionale vergadering stellen vaak teleur. Ze zijn tweeslachtig. Het lijkt een beetje wetenschappelijk, maar de ouderlingen denken: een meelevend lid van de jeugdvereniging kan de vragen ook beantwoorden. Zo eenvoudig zijn ze. Het zou overweging verdienen, om het anders te doen. De kandidaat, die een beroep aangenomen heeft, zou schriftelijk aan de kerken van de classis of de „regio” kunnen zeggen, wat hij denkt van de Schriften, van het verbond en van de doop, van de verkiezing en de verwerping en van de Christelijke levenswandel en zo'n openhartige brief zou dan met hem besproken kunnen worden in een kerkelijke vergadering, zodat duidelijk wordt, dat de nieuwe predikant een Gereformeerd belijder is. Kerkelijke vergaderingen kunnen nl. geen examens afnemen, zeker geen kwasi-wetenschappelijke, maar ze kunnen wel vragen: Wat gelooft U en waar staat U, als het gaat om de vragen van vandaag. Want we moeten geen warhoofden, dwaallichten en avonturiers binnenkrijgen.

A. H. Algra, Sliedrecht

en Vader van allen, die is boven allen en door allen en in allen, Ef. 4 : 4-6.

Daarom wil de apostel ook niet dat de afzonderlijke gemeenten in haar plaatselijke ordening individualistisch haar eigen gang gaan zonder met de anderen rekening te houden. Op dit veel besproken punt moet ik me nader met collega Rietkerk verstaan. Hij voert het pleidooi voor een grote gevarieerdheid van de gemeenten, ook in de opzet van de diensten, in dopen en avondmaal vieren, in de wekelijkse samenkomsten enz. Hij beroept zich daarvoor op de gegevens in het Nieuwe Testament, met name op de brieven aan de zeven gemeenten in Klein-Azië. Christus verschijnt zelfs aan ieder van deze gemeenten anders, aan de één als keizer van de gehele wereld, aan de tweede als een vuurvlam enz. Zó ver reiken de verschillen zelfs dat Christus verschillend tot hen spreekt en verschillend aan hen verschijnt, schrijft hij letterlijk.

Als we met elkaar spreken moet de Schrift het laatste woord hebben, daarom ga ik op dit Schriftberoep even in. Inderdaad openbaart Christus zich 'verschillend' aan elke gemeente en spreekt Hij tot elk verschillend, daar heeft ds Rietkerk gelijk aan. Maar deze 'verschillen' hangen samen met de verschillende geestelijke toestand van de gemeenten en de lof of de waarschuwing, die in verband daarmee gege-

ven moest worden. Die waarschuwingen willen toch echt het verschil niet bestendigen! Verder gaat het hier niet om de ordeningen van de gemeente, het vraagstuk dat ons hier bezig houdt, maar om de geestelijke toestand der gemeenten, om de gehoorzaamheid aan het ene Evangelie, waaraan zij allen gemeenten worden. Het mag ons tenslotte niet ontgaan dat de verschillende namen, waaronder Christus zich aan deze gemeenten openbaart, teruggaan op de éne verschijning aan Johannes, die ons in hoofdstuk 1 beschreven wordt en die hij in één boek aan alle zeven gemeenten moet meedelen, hetzelfde boek, waarin ook de zeven brieven moeten worden opgenomen, zodat elke brief ook door de anderen gelezen moet worden, vgl. Wie oren heeft die hore, wat de Geest tot de gemeenteN zegt.

Dit beroep op de Schrift is dus niet doeltreffend. Intussen ontken ik niet, dat we bij de opsommingen van de charisma's en diensten in het Nieuwe Testament in de verschillende brieven onderlinge verschillen aantreffen, naast overeenkomst. Van strakke systematisering is geen sprake. Wel moeten we bedenken dat in het begin alle nog in groei en beweging is, zodat er in de latere brieven, die zich opzettelijk met dit vraagstuk bezig houden, een zekere stabilisatie optreedt. We kunnen dr G. Sevenster bijvallen als hij na een zorgvuldig overwogen

overzicht over de verschillende Nieuwtestamentische boeken te hebben gegeven schrijft: „Overzien we nu het voorafgaande, dan komen we tot de slotsom, dat er inzake kerk en ambt, wat het wezenlijke betreft, overal dezelfde structuur kan worden aangewezen.” Hij spreekt in dit verband ook van een reeds in de Nieuwtestamentische tijd bestaande „traditie”, die voor allen richting gevend is en met zorg moet worden bewaard en doorgegeven”. Hij bedoelt dat dit reeds gold in en voor de eerste tijd van de jonge kerk! ¹⁾

Hier sluit zich geheel bij aan dat we in het Nieuwe Testament niet de opwekking aan de afzonderlijke gemeenten vinden om een eigen, speciaal karakter te bewaren, maar juist het tegenovergestelde: geen afzonderlijke weg te gaan, maar rekening te houden met elkaar. Daarmee stemt overeen dat Paulus regelingen voorschrijft die gelding hebben voor alle gemeenten. De gemeente van Rome moet op dezelfde wijze de inzameling voor de behoeftigen in Jeruzalem regelen als hij het voorgeschreven heeft voor de gemeenteN in Galatië. Zoals in alle gemeenten der heiligen moeten de vrouwen in de gemeenten zwijgen, 1 Cor. 14 : 34. Hier wordt een algemene gedragslijn voorgeschreven, hoe die dan ook nader moet worden verstaan! De gemeente van Corinthe mag niet individualistisch haar gang gaan: Is soms het Woord van God bij u begonnen, vraagt de apostel haar, of heeft het alleen u bereikt? 1 Cor.

14 : 36. De 'kerkordelijke' voorschriften in de brieven aan Timotheüs en Titus moeten door hen opgevolgd worden in de verschillende gemeenten, die zij dienen.

Dit alles is niet zo verwonderlijk, want elke plaatselijke gemeente is, hoezeer zij ook ten volle als kerk beschouwd kan worden en mag gelden toch een plaatselijke verschijning en openbaring van de kerk, van het ene lichaam van Christus. Het is een goede erfenis van de vrijmaking de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk in juridische zin te beklemtonen en te handhaven, maar dit moet nooit leiden tot een individualistische opvatting van die plaatselijke kerk als een atoom, als een van het totaal van de kerk geïsoleerde deel. De geadresseerden van de brief van Petrus zijn de verstrooiden in verschillende landen, maar zij worden opgeroepen zich te laten gebruiken als levende stenen voor de bouw van één geestelijk huis. Hier wordt de eenheid der kerk toch wel in het oog gevat. Wij moeten die niet uit het oog verliezen. Een plaatselijke kerk is de kerk van Christus, zoals zij op een bepaalde plaats bestaat, geen atoom en dat heeft zijn consequenties. Ik vind in het Nieuwe Testament de nadruk niet gelegd op de gevarieerdheid, wel op de gelijkgerichtheid, wat iets anders is dan dode gelijkgeschakeling.

¹⁾ In de bundel Protestantse verkenningen na Vaticanum II, art.: Vroeg Katholicisme en Nieuwe Testament, pag. 36.

Als bloempjes, die vreugdevol groeien,
ontluiken en bloeien
maar ras vergaan,
zo is er mijn leven.
mijn werken en streven,
mijn aards bestaan.

Maar vast als een rots, door geen golven
bedreigd of bedolven,
in bange tijd,
staat Christus, mijn Broeder,
mijn God, mijn behoeder,
in eeuwigheid.

Een getuigenis dat op fijne wijze spreekt van de enige Rots in de branding van de menselijke onevenwichtigheid en zijn vergankelijk leven.

In het voorwoord van de bundel vertelt Rik Valkenburg, dat de dichteres zelf niet zo'n hoge dunk had van haar versen. Ze belde hem een keer op:

„Ik heb wat rijmpjes, misschien kunt u er iets mee doen?”
„Stuurt u ze maar, dan bekijk ik het graag” . . . was zijn antwoord. Nu de „rijmpjes” hebben hem zo verrast dat hij het jammer vond als niet meerdere mensen deze verzen zouden lezen. Hij suggereerde de uitgever, er een bundeltje van te maken en won diens goedkeuring. „Ik hoop,” zo eindigt hij zijn TEN GELEIDE „dat het licht uit de bundel vele harten mag bereiken, verwarmend en bevrijdend.”

Nu, dat laatste hoop ik ook. Daarom geef ik nog enkele gedichten door.

Opdracht

Daar was een lief, lief kindje,
heel teer en fijn,
met knipperende oogjes
en knuistjes klein.

't Lag in een mooi, mooi wiegie
van zijde en kant,
door 't moedertje vervaardigd,
met eigen hand.

Twee blijde mensen zagen
hun jongske aan
en in vier ogen blonk er
een vreugde traan.

Twee dank'bre zielen baden:
„Getrouwe Heer,
wij leggen 't kind, Uw erfdeel,
voor U terneer.

O Gij, die kind'ren zegent,
leg Uwe hand
op 't klein en teder wichtje,
't geleende pand.”

En dank, gebed, aanbidding,
't smolt al ineen,
en 't was, of eng'len zweefden
om 't wiegie heen.

Hier is de dank en het gebed aan de morgen van een leven. Maar het leven kent ook de avond.

Avond

Over de wijde velden
daalt langzaam de nacht;
felle, scherpe kleuren
worden nu teer en zacht.
Donkerheid valt op de aarde,
als een dicht gordijn;
vormen vervagen
en de wereld wordt zo heel, heel klein.

Maar boven der aarde duister
lichtende hemelen zo ondoorgrondelijk wijd.
En mijn gedachten verliezen
zich in veler werelden oneindigheid.

Over ons aller leven
daalt eenmaal de nacht;
grote, sterke harten
worden dan teer en zacht.
Doodschaduw valt op aarde
tot een dicht gordijn.
Krachten verzinken
en de wereld wordt zo heel, heel klein.

Maar boven der aarde duister
lichtende hemelen, Gods blijde heerlijkheid,
wachtend Zijn kind, dat zachtkens
nu gaat ontslapen aan dezer wereld strijd.

Heerlijk als de levensavond niet alleen donker is, maar het hemelse licht doorbreekt en de duisternis verdrijft.
Tot zover. De bundel is een uitgave van Kok, Kampen.

H. Langerak / Utrecht

Licht voor het hart

Het is wonderlijk gesteld met de dichtkunst. Er komt, zolang er mensen zijn op aarde, nooit een eind aan.

Altijd zullen bepaalde mensen zich op een wijze uiten die anderen treft. Zo'n uiting kan vrij eenvoudig zijn, ze kan ook uitermate diepzinnig zijn. Er is een oneindige variatie.

Deze keer wil ik Uw aandacht richten op de gedichtenbundel van Martha Marijs-Visser met de titel LICHT VOOR HET HART.

Het is haar eersteling, hoewel ze de zeventig al is gepasseerd.

De schrijfster is overigens niet bepaald een onbekende, zeker niet onder christenvrouwen.

Zij heeft n.l. vaak lezingen gehouden voor de Ned. Chr. Vrouwenbond en was reisleidster bij de Ned. Chr. Reis Vereniging.

Al voor de oorlog schreef zij meerdere kinderboeken, terwijl er tussen 1959 en 1978 nog een tiental boeken van haar hand verscheen.

En nu dan deze dichtbundel. Laat ik eerst een gedicht doorgeven.

Vast als een rots

God is mijn rots, ik zal
op Hem betrouwen. 2 Sam. 22 : 3a

Als scheepjes op zilveren stromen,
die gaan en die komen,
in 't ver verschiet,
zo zijn mijn gedachten
mijn hopen, verwachten,
vreugd en verdriet.

D. W. L. Milo / Dalmally

Het oudste stripverhaal

Door de Caymans-eilanden (een Britse kroonkolonie in de buurt van Jamaica) werd dit jaar een beperkte serie munten uitgegeven, bevattende de afbeeldingen van 37 Britse koningen en de huidige koningin. De munten zijn in een zilveren en een gouden editie geslagen en zijn peperduur – althans te duur voor de gemiddelde postzegel- of muntenverzamelaar. Daarover gaat het dus vandaag niet. Waarover dan wel? Over de drie eerste koningen van deze serie: Eduard de Belijder (1042-1066), Harold II (1066-1066) en Willem de Veroveraar (1066-1087).

Dat zijn drie merkwaardige figuren, die een rol speelden in de middeleeuwen en die meteen hun stempel drukten op moraal, gebruiken en taal – zowel in het Verenigd Koninkrijk als op het vasteland van Europa. Eigenlijk veel verder: denk maar aan Amerika bijvoorbeeld. Tot vandaag toe zijn het Britse fatsoen en de Franse *élégance* (beiden vruchten van de kruistochten en alzo gekoppeld aan het christendom) in ons moderne Europa aanwijsbaar en dan ook door de moderne decadentie hevig aangevochten. De spelregels van wat kan en niet-kan zijn, in een postchristelijk tijdperk, nog altijd sterk beïnvloed door de genoemde vorsten.

Wilt u enkele voorbeelden? De heraldiek of wapenkunde bedient zich overal van het oud-Frans: sabel (zwart) komt van *sâle*; keel (rood) komt van *gueulle*. Zelfs de Engelse wapenspreuken luiden in het Frans: *Dieu et mon droit* (God en mijn recht) en: *Honi soit qui mal y pense* (Schande wie er kwaad van denkt). Zo sterk heeft het Frans de adel, de heraldiek, doen spreken. – En wie zich aan de fatsoensregels houdt, speelt „fair play”. Wie zich keurig gedraagt heet een „gentleman”. Wat onsportief of onfatsoenlijk is heet „it's not done”, da *dóe* je niet. Zo sterk heeft het Engels ons fatsoen gevormd.

De onderlinge verbondenheid van beide landen blijkt, behalve uit de gemeenschappelijke vorsten uit het verleden, ook uit de uitwisseling van mensengroepen. In Frankrijk kennen we het district Bretagne, bevolkt door Kelten, uit Engeland afkomstig. Maar in Engeland zijn de continentale Saksers terug te vinden in Essex, Middlesex en elders. In het Gaelic heten alle Engelsen door elkaar zelfs Sassenach, Saksers. En als we het gezamenlijk taalgebruik van Engelsen en Fransen vluchtig mogen aanduiden dan noemen we de dubbelwoorden: mutton en sheep (schaapsvlees), beef en cow (rund); naast de talloze, attitude, entrepreneur) die geheel gelijk geschreven, maar geheel verschillend worden uitgesproken. Genoeg?

—O—

De uitwisseling van mensen, taalelementen, opvattingen en cultuur heeft veel te maken met die eerstgenoemde koningen. Deze drie vorsten vormen de hoofdpersonen in het oudste stripverhaal ter wereld: het tapijt van Bayeux.

Dat tapijt van Bayeux is een zeventig meter lang borduurwerk van wol op linnen. Het is merkwaardig goed geconserveerd en als door wonderen overleefde het talloze oorlogen in 900 jaren. Als u het wilt zien gaat u naar het Franse stadje Bayeux, dat midden in het invasiecentrum van 1944 ligt, waar de donder van de invasie over heen ging zonder het te beschadigen, en waar het opgehangen is in een voormalig bisschoppaleis, tegenover de kathedraal.

Dit tapijt beeldt in talloze taferelen de drie vorsten in hun actie uit. In het voorbijgaan krijgt u een bijna compleet inzicht in hun kleding, wapenen, paarden, soldaten, schepen, zelfs strategie en veel andere bijzonderheden. Weliswaar zijn sommige details – kastelen en kerken bij voorbeeld – slechts symbolisch aangeduid; maar de kennis van het middeleeuwse leven steunt voor geen klein deel op dit geborduurde wandkleed. Het is een stripverhaal en het tekent de gang van zaken rondom 1066. Daarbij waren dus drie hoofdpersonen:

Edward de Belijder (1042-1066), die de laatste echt-Engelse (Saksische) koning is geheten. Hij wordt nog steeds met liefde genoemd, stond bekend om zijn vroomheid en vredelievendheid en bouwde de oorspronkelijke Westminster Abbey, de Londense kathedraal. Als tweede is daar *Harold II* (1066-1066) die na Edward tien maanden heeft geregeerd,

vermoedelijk ten onrechte. Zijn vader Godwin, ofschoon van geringen huize, was door koning Knut van Denemarken tijdens diens bezetting tot hertog verheven. Terwijl de kroonpretendent van Engeland moest vluchten, verhef de bezetter een collaborateur in de adelstand. Dat is het onthouden waard. Edward vluchtte namelijk naar Frankrijk en werd daar tot 1041 gastvrij in bescherming genomen door de familie van de latere *Willem de Veroveraar*, die toen nog hertog van Normandië heette.

Toen koning Knut van Denemarken overleden was werd Edward rechtmatig koning van Engeland en bleef in dankbaarheid aan zijn Franse vrienden verbonden. Dat bleek daar in, dat hij tal van voorname posten aan Fransen toevertrouwde. Zo iets werd door de Engelsen niet algemeen in dank aanvaard – zeker niet door Godwin en Harold, wier invloed in concurrentie kwam met de Franse invloeden aan het hof. Maar Edward, als gezegd, was een vredelievend man, die door huwelijk de schoonzoon van Godwin en de zwager van Harold werd. Vermoedelijk hoopte hij zo zijn rivalen voor zich te winnen.

Die hoop was ijdel. Godwin en Harold zagen kans zo zeer de lagere adel achter zich te krijgen en zulk een staat te voeren, als de koning niet kon doen. Harold kreeg bovendien belangstelling voor het koningschap. De actie tegen het koningschap van Edward werd zodanig verbreed en verscherpt, dat vader en zoon in 1051 door Eduard werden verbannen.

In datzelfde jaar bracht Willem van Normandië een vriendschappelijk bezoek aan het Engelse hof. Of hier geen sollicitatie in zat dan wel of het zo heeft moeten zijn – Willem kwam op het ogenblik, dat Edward over zijn toekomstige opvolger nadacht. Edward was namelijk kinderloos. De meest voor de hand liggende Engelse edelman zou Harold zijn – maar die had zich bepaald onmogelijk gemaakt. De kroniekschrijvers, zowel de Normandische als de Engelse, vertellen dat Edward bij dat bezoek in 1051 aan Willem het koningschap heeft toegezegd. En dat leek redelijk: Edward had alles aan zijn Franse vrienden te danken, was sterk Frans georiën-

die gesprekken voert met een raam? En toch...

In het verleden zijn er meer onbezielde dingen als waarnemers gesteld om mensen tot nadenken te zetten. Ooit moest Jozua een steen als getuige opstellen onder de terebint te Sichem. „Deze steen”, zei Jozua, „zal tegen ons tot getuige zijn, want het heeft al de woorden des Heren gehoord, die Hij tot ons gesproken heeft”.

Een ander voorbeeld zijn de vogels uit het boek Prediker.

„Vervloekt zelfs in uw gedachten de koning niet, en vervloek in uw slaapkamer de rijke niet, want de vogels des hemels zouden het geluid overbrengen en te kennen geven wat gij gezegd hebt”.

HET RAAM

Tweede gesprek

„Als je echt schoongemaakt bent,

kun je veel licht doorgeven

Bij één gesprek is het niet gebleven. Ik ben nog vaak de krakende trap opgeklommen om via de omloop langs het orgel bij het raam te komen. Het was dan ook een bijzonder plekje, daar bij het raam. En het uitzicht over de stad was werkelijk uniek. Belangrijk vond ik ook, dat ik daar even los van alle stadsdruktes was.

Het tweede gesprek dat ik met het raam had, ging over het getuige-zijn.

Je zult je herinneren dat het raam mij bij de eerste ontmoeting gezegd had: „Naar jou zullen de mensen, hoop ik, wel luisteren. En je hebt twee getuigen... het orgel en mij.” Twee getuigen, en één daarvan notabene een raam dat spreekt. Naar een orgel luisteren, goed. Maar wie luistert er nu naar een raam? Nog erger, wie luistert er naar een man

Na deze uitweiding moet ik dan toch maar het tweede gesprek met het raam doorgeven.

Ik vroeg het raam toen naar de zin van een andere belangrijke eigenschap, namelijk die van het doorgeven van licht.

„Je hebt dus ook die eigenschap van ramen ontdekt”, zei het raam.

„Ja, zo moeilijk was dat nu ook weer niet”, antwoordde ik.

„We staan er alleen te weinig bij stil, denk ik”.

„Belangrijk is wel, dat mijn glas goed schoon moet zijn, wil ik optimaal licht kunnen doorgeven”, zei het raam vervolgens.

„En”, ging het verder, „omdat een raam zichzelf niet kan schoonmaken, moet het schoongemaakt worden. Bij jullie is dat toch ook zo? Als je echt schoongemaakt bent, kun je veel licht doorgeven. En je

teerd, had vertrouwen in de Franse adel – meer dan in het Britse fatsoen. Toen Edward in 1066 overleed heeft Willem, hertog van Normandië, het koningschap over Engeland dan ook overgenomen. Echter nadat hij eerst Harold heeft moeten verslaan, die tien maanden dat koningschap in bezit had genomen!

—o—

En hier begint het stripverhaal van Bayeux. Er is tussen Edwards belofte en Willems troonbestijging namelijk nog al iets gebeurd. Harold, die met Papa Godwin in 1052 gewelddadig uit ballingschap terugkeerde, en het koning Edward moeilijk genoeg maakte, was inmiddels in Frankrijk geweest en had Willem ontmoet. Wat moest hij daar?

Volgens de Normandische geschiedbeschrijving (en die komt uit in het stripverhaal) had koning Edward hem naar Willem gestuurd teneinde de belofte van troonsopvolging in Engeland nader te bevestigen. Volgens Britse kroniekschrijving echter was Harold in Zuidoost Engeland op jacht geweest, heeft daar een vispartij in het Nauw van Calais aan vastgeknoopt en is toen door een plotselinge storm overvallen en in Bretagne aangespoeld – uitgerekend op de grond van een van Willems hardste vazallen. Die vazal nam Harold prompt gevangen en leverde hem aan baas Willem uit. Willem had de keus. Ofwel hij kon zijn lastige rivaal uit de weg ruimen en de laatste moeilijkheden voor koning Edward en hemzelf overwinnen. Ofwel (want zijn ontvangst in Engeland zou, vooral bij de adel, dan bijzonder moeilijk worden) hij kon zijn overmacht op Harold gebruiken door hem gratie te schenken, trouw te doen zweren en zo op vreedzame wijze aan zich te verbinden. Hoe het zij: Harold heeft een eed van trouw aan Willem gezworen en het tapijt geeft de scene onmiskenbaar duidelijk weer, voorzien van Latijnse teksten.

Dat uiteengaan van Franse en Engelse lezing ligt wel voor de hand: hoewel het tapijt in Engeland is gemaakt, geschiedde dat in Normandische

opdracht. De ontwerper is dus pro-Frans geweest, het product zou een Frans overwinningssymbool worden. De Engelsen, die hun Saksische koningshuis door een Normandische dynastie zagen vervangen, waren hier achteraf niet trots op. Niemand minder dan Winston Churchill heeft Harold om zijn grote moed geprezen – over het hoofd ziende dat deze het koningschap wederrechtelijk en met eedbreuk zich heeft toegeëigend. Aan de andere kant echter heeft Frankrijk een eigen visie op de historie gehad: zijn Normandische hertog kwam na één geslaagde veldslag toch maar als koning van Engeland, als Willem de Veroveraar, terug. En in die dagen ging het „de facto” reeds vaak boven het „de jure”. (Een van mijn vrienden hier, een gewezen majoor, had bij zijn opleiding zelfs nooit van een eed van onderworpenheid gehoord – hoewel het tapijt deze scene bijzonder uitspint en hoewel Willem, alvorens zijn aanval op de Engelse troon te beginnen, een pauselijke afkeuring van Harold's eedbreuk wist uit te lokken.)

—o—

Als u het tapijt van Bayeux beziet wordt u getroffen door de krachtige fraaie kleuren: blauw en rood, ook geel en diverse tinten groen met een goudachtig beige. Het wandkleed is ongeveer een halve meter breed, maar heeft boven en onder een brede strook, waarin „kanttekeningen” zijn aangebracht: verklaringen, toevoegingen, context en soms een uitschieter van het hoofdthema. Het hangt achter een glazen wand, bedekt drie muren van een zaal en de bezoeker kan een telefoon, met de taal van zijn keuze, aan het hoofd nemen wanneer hij zich onder het langzaam wandelen de details wil laten uitleggen. Als het u als ons gaat dan bezoekt u dat tapijt meerdere malen. Eerst om de geweldige indruk van dit middeleeuwse epos te verwerken; later om de technisch details van handwerk en oorlogsvoering in u op te nemen; eindelijk om voor de inhoud van de Normandische geschiedschrijving open te staan.

(slot volgt)

weet zelf wel wie werkelijk schoon kan maken”.

„Ja, ik weet 'Wie je bedoelt', antwoordde ik.

Meer kon ik op dat moment niet zeggen. Ik wist dat het raam veel gehoord had. In de eeuwen dat het als raam in de kapel functioneerde had het veel licht doorgegeven. Naar binnen en naar buiten. Het raam was, zogezegd, een getuige met zeer veel dienstjaren.

Thuisgekomen schreef ik nog eens die belangrijke regel op.

„Als je echt schoongemaakt bent, kun je veel licht doorgeven”.

Dat is nou precies datgene waar alles om draait in de gemeente.

En je bent gemeente, omdat je in Christus een gemeenschap van schoongemaakte mensen bent. Gewassen in Zijn bloed.

Dat kun je natuurlijk niet voor jezelf houden. Dat moeten anderen ook weten. Weten dat het mogelijk is een nieuw en schoongemaakt mens te worden. Herboren te worden, als het ware. Als gemeente kennen we het geheim daarvan. Het geheim dat die geboorte niet volgens de natuurlijke wet is, maar een geestelijke geboorte uit God. Daarvan is getuigd door Johannes de evangelist. En wij moeten dat weer verder doorgeven, want een betrouwbaar getuige is een redder van levens. Dat doorgeven van licht hoeven we, ook na schoongemaakt te zijn, niet in eigen kracht te doen. Nog steeds geldt: „Genade van Jezus Christus, de getrouwe getuige...”.

Bert van Velsen

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Recht en onrecht (2)

De vorige keer eindigde ik met een liedje van Herman van Veen, waarin hij Jezus een vraag stelt die eigenlijk hierop neer komt: Jezus, waarom gebeuren de dingen niet anders, waarom al die ellende?

Ik wees er op dat ook satan er is.

God en satan, goed en kwaad, recht en onrecht.

Op deze aarde waar het kwaad heerst wordt gezocht naar het goede:

'Geef vrede, Heer, geef vrede, de wereld wil slechts strijd. Al wordt het recht beleden, de sterkste wint het pleit. Het onrecht heerst op aarde, de leugen triomfeert, ontlustert elke waarde, o red ons sterke Heer.'

Je kunt het goede in deze wereld zoeken met God en zonder Hem.

Je kunt in deze wereld proberen recht voor jezelf te vinden of voor een ander en dat doen op eigen kracht. Dan hoeft je niet te bidden 'geef vrede, Heer'. Dan hoeft je alleen maar jezelf sterkte toe te wensen en aan de gang te gaan.

In deze wereld zijn veel mensen op zoek naar recht, voor zichzelf en voor anderen. En evenveel mensen zetten zich in voor de strijd tegen het onrecht dat henzelf of anderen wordt aangedaan. En dat is goed, want recht is goed en onrecht is kwaad. Maar wat de één recht vindt vindt de ander onrecht, wat de één goed noemt noemt de ander kwaad. De strijd tussen mensen wordt vaak bepaald door belangen en mensen blijven geneigd zichzelf te zoeken.

—o—

Het is goed jezelf en anderen steeds weer de vraag te stellen die de dichter van Psalm 58 stelt aan de rechters: 'Spreekt gij inderdaad recht?'

Het is goed alleen en samen veel te denken aan Psalm 82 waar we lezen dat God staat in de vergadering van rechters om over die rech-

ters recht te spreken. Dat was nodig want zelfs bij die rechters werd het onrecht gevonden.

Een aktuele psalm voor ons allemaal. Als we over recht en onrecht willen praten zullen we dat alleen goed kunnen doen als we bij God om raad gaan: 'Sta op, o God, richt de aarde, want Gij bezit alle volken' (Ps. 82 : 8).

—o—

Als Jezus bij Johannes de Doper aan de Jordaan komt wil Hij door Johannes gedoopt worden. Johannes wil niet maar dan zegt Jezus: 'Laat het zó zijn, want zo alleen past het ons alle gerechtigheid te volbrengen'.

Dan doopt Johannes Jezus en de hemel gaat open en Gods Geest daalt neer en een stem zegt: 'Deze is mijn Zoon, de geliefde, in wie Ik een welbehagen heb'.

Spreeken over recht en onrecht, over mensenrechten en vrijheidsbewegingen, over vrede en wapenning kan alleen goed gebeuren als we letten op de Man aan de Jordaan in wie God een welbehagen heeft.

Hij heeft onrecht geleden opdat er weer recht zou kunnen zijn.

boekbespreking

Ds L. W. G. Blokhuis:
„Met je tijd meegaan??”
(huwelijk en gezin door maatschappelijke en politieke ontwikkelingen ondermijnd) —

In deze keurig uitgegeven en duidelijk gedrukte brochure van 11 pagina's treffen wij de tekst aan van een lezing, die de Schiedamse pastor hield op een openbare vergadering van een kiesvereniging van de R.P.F. in april van dit jaar. De auteur schetst in grote lijnen de invloed van de Frankfurter school. Dat is een neo-marxistische richting, die op een radicale manier de gezinnen en het onderwijs tracht te beïnvloeden. In dat verband valt uiteraard de naam Marcuse! Hij wil, zo heet het, een nieuw rijk van vrijheid opbouwen. Het gaat hem in eerste instantie niet om een veranderde maatschappij, maar om de veranderde mens. De mens is volgens Marcuse een wezen, dat door zijn eros wordt beheerst. Wil die mens in het zoeken van ongebreidelde genot aan zijn trekken komen, dan moeten alle maatschappelijke belemmeringen worden weggelaten. Dit is zeker: op de manier van Marcuse wordt zonder meer de antichrist in de kaart gespeeld en aangestuurd op de komplekse chaos. Het is een goed ding, dat ds Blokhuis aan deze materie een lezing heeft gewijd en de inhoud daarvan ons in dit geschrift aanreikt. Daarbij komt, dat hij beschikt over de gave zijn visie op begrijpelijke wijze te formuleren! Hij biedt ons een schriftuurlijk bepaald evenwicht. Omdat in kort bestek niet alles kan worden gелеveerd, verwijst de schrijver voor verdere studie op pag. 11 naar verschillende uitgaven, die bredere informatie verschaffen.

Wij hopen, dat velen de brochure van ds Blokhuis zullen bestellen. Wij moeten met onze gezinnen heel goed weten in welke gevaarlijke tijd wij leven! De lezing is verkrijgbaar door storting of overschrijving van f 1,50 op giro-nummer 534103 ten name van A. de Blois, Vlaardingerdijk 112, 3117 ZM Schiedam.

O. Mooiweer, Enschede

—o—

Dr L. Praamsma,
De Kerk van Alle Tijden.
Deel 1.
Wever, Franeker.
375 pag. Prijs f 49,50.

De vroeger in Amerika woonachtige Gereformeerde kerkhistoricus dr Praamsma heeft ongetwijfeld velen verblijd met de aankondiging van een vierdelige serie over de Algemene Kerkgeschiedenis. Een werk van die omvang is de laatste jaren, voorzover mij bekend, niet aangekondigd. Zeker dus de moeite van het bekijken waard.

Die interesse blijkt volledig gewettigd,

als we het eerste deel doornemen. In achttien hoofdstukken, in totaal bijna 200 pagina's, bespreekt dr Praamsma de kerkgeschiedenis „van Jeruzalem naar Rome”, met daarin b.v. een apart hoofdstuk gewijd aan de kerkvader Hiëronymus en Augustinus. Bijna evenveel pagina's zijn gewijd aan de Kerk in de Middeleeuwen, waarin uiteraard ook de opkomst van de Islam, de Kruistochten en andere grote gebeurtenissen uitvoerig worden beschreven.

Praamsma citeert geregeld uit andere bronnen en dat citeren doet hij goed; het boek is een zeer lezenswaardig geheel, dat ik (bij gebrek aan ander vergelijkingsmateriaal) vind lijken op de monumentale serie van de gebroeders Algra over de vaderlandse geschiedenis.

Interessante en niet altijd aangehaalde passages betreffen (ik grasduin maar wat willekeurig) een lied van (de als ketter veroordeelde) Arius een dagboek van een kruisridder, preken van de theoloog Johannes Chrysostomos, een van de „vaders” van de Oosters Orthodoxe Kerk en oud-christelijke grafschriften. Ook prettig is, denk ik, het feit dat veel namen die voor het eerst voorkomen cursief gedrukt staan. (Voor mensen die ooit echt deze geschiedenis moeten bestuderen is dat handig.)

Praamsma weet erg veel, dat is duidelijk. Hij noemt veel titels van andere werken die voor hem nuttig zijn gebleken. Soms staat in een voetnoot de herkomst vermeld, soms ook niet. Wat zeer betreurenswaardig is — mijn voornaamste kritiek op het boek — is dat er achterin géén namenregister en géén lijst met literatuur voor verdere studie voorkomen: dat had in een boek van deze omvang beslist niet mogen ontbreken. Ook jammer, maar begrijpelijk, is het feit dat hij zoveel Engelstalige auteurs citeert, van wie het werk niet vertaald en dus relatief moeilijk verkrijgbaar is. (Anderzijds is het ook weer verdienstelijk dat hij van die meestal moeilijk verkrijgbare werken kernachtige passages overneemt.)

Als ik dit boek vergelijk met het standaardwerk van Berkhof en De Jong over de Kerkgeschiedenis, dan vallen me de volgende dingen op. Voor dit eerste deel van de serie van vier ben je ongeveer evenveel geld kwijt als voor Prof. Berkhof's boek. De inhoud van Berkhof's boek vind ik wat „zakelijker”; didactisch is er, lijkt me, met Berkhof's boek iets gemakkelijker te werken. Praamsma schrijft echter voor de gemiddelde lezer een wat „losser” verhaal, in een erg leesbare taal, met veel interessante en de motivatie-opwekkende voorbeelden. Het mooist is het, als je je beide werken veroorloven kunt. Wie Berkhof's boek kent, vindt toch wel veel nieuwe dingen en zeker aantrekkelijke details, in dit nieuwe werk. Zeer aanbevolen dus aan iedereen.

De prijs is misschien niet te hoog voor een boek dat zo keurig uitgevoerd is; het blijft echter heel wat geld. Mijn wens is dat het boek gauw een tweede druk mag beleven, dat er dan een register wordt toegevoegd en dat er (maar misschien vraag ik nu teveel) een goedkopere uitgave komt. Ik ken veel jongeren, die, denk ik, het best zouden willen lezen, maar voor dit bedrag het boek niet gauw zullen ko-

pen. Wie weet is Wever in staat hier iets aan te doen.

P. J. van Kampen, Zeist

—o—

Balans van het oecumenisme, de oecumenische beweging getoetst bij het licht van de bijbel, door dr K. Deddens en drs M. K. Drost.
Uitgeverij J. Boersma b.v., Enschede, 1980.
Prijs f 19,50.

Dit boek bevat de stof die in het kader van een aantal zendingscursussen binnen de vrijgemaakte gereformeerde kerken in de loop van de zeventiger jaren behandeld werd. Het biedt een beknopt overzicht van de geschiedenis van de Wereldraad van Kerken en van de Internationale Zendingsraad en een evaluatie van de achtergronden en de motieven van deze bewegingen. Zoals te verwachten valt, in zeer kritische geest.

Hoewel de antithetische benadering van de oecumenische beweging in het algemeen onze bijval verdient, moet toch geconstateerd worden dat men aan het gevaar van 'pure reactie' (waartegen op pag. 11 terecht gewaarschuwd wordt) niet altijd ontkomen is.

Eigenaardig is het, enerzijds op pag. 10 te lezen: „De huidige oecumenische beweging wil een eenheid forceren, die niet gegrond is in de eenheid van geloof maar die met een minimum aan fundering een maximum aan uiterlijk samengaan laat zien. Maar vroeg of laat moet zo'n gebouw altijd vallen” — en anderzijds door de rest van het boek heen de indringende bemoeienis op te merken om het verschijnsel van diezelfde beweging te verklaren vanuit de diep liggende wortels van een samenstel van verwerpelijke denken. Deze laatste aanpak is terecht, maar maakt daarom die zin over een 'minimum aan fundering' tot een slag in de lucht. Als de schrijver van deze tirade, dr K. Deddens, gelijk had, zou het boek op pag. 10 kunnen eindigen. Waarom immers zoveel aandacht voor een gebouw dat vroeg of laat toch vanzelf in elkaar valt? In werkelijkheid staat het oecumenische streven niet enkel een uiterlijke, maar wel degelijk ook een innerlijke eenheid van de kerken als einddoel voor ogen. Alleen, deze innerlijke eenheid is er niet een die van de Heilige Schrift als bron en norm uitgaat — waar de rest van het boek het terecht over heeft.

Maar helaas, af en toe op reactionaire wijze. Dat viel me vooral op in hfdst. 12 waar de moderne dialooggedachte als een van de steunpunten van de oecumenische beweging behandeld wordt. Op pag. 100, onder het hoofdstuk 'Paulus en de dialoog', gaat het dan voornamelijk over Handelingen 17, het hoofdstuk waarin we van Paulus' evangelie-verkondiging op de Areopag lezen. Een zeer genuanceerd geheel bij Lukas, maar de uitlegger die in dit boek aan het woord is, drs M. K. Drost, blijft steken in een paar reactieve opmerkingen aan het adres van D. C. Mulder tegen diens bewering „dat de Atheners hebben gepoogd om ... God in al hun onwetendheid en onkunde te vereren”. Er worden uit Paulus' rede wat graantjes opgepikt om het tegenovergestelde standpunt van de schrijver kracht bij te zetten en die graantjes ondergaan dan ook nog een bewer-

king... Zo wordt uit een klein verschil in voorzetsels in vs. 17, (dat overigens terecht geconstateerd wordt) m.i. teveel opgemaakt. Het gaat om het griekse voorzetsel *pros* en drs Drost omschrijft: „Maar op de markt voert hij de dialoog niet *met*, maar *tegen* hen, die hij er aantroef. In het laatste geval is er dan toch wel van een scherpe bestrijding sprake.” De betekenis van het griekse voorzetsel is 'tot' en dat valt in dit geval precies tussen 'met' en 'tegen' in. Je zou vs. 17 zo kunnen omschrijven: „Hij hield daarom in de synagoge samensprekingen met de Joden en met hen die God vereerden en op de markt dagelijks ook, maar meer op afstand, met hen die hij er aantroef”. Die 'scherpe bestrijding' kunnen we dus nog even thuis laten. Zoals we bij vs. 18 ook nog niet meteen van een 'conflict' met de Epicureïsche en Stoïcijnse wijsgeeren behoeven te spreken, noch ook direct 'het harde heidense hart dat zich verzet' en de 'hautaine minachting voor Paulus' boodschap' behoeven te constateren — al komt dat alles wel aan het licht. Maar het zo voorop te stellen — nee, dat is me allemaal te militant-vrijgemaakt in plaats van bijbels. De rede van Paulus op de Areopag is zeker niet zoetsappig en dat de apostel daarin de valse religie van de Atheners in de hartaders aantast, zoals drs Drost zegt, is waar, maar dat „een gemeenschappelijk uitgangspunt niet aanwezig is”, is niet waar. Wat dan immers te denken van vs. 29: „Daar wij dan van Gods geslacht zijn, moeten wij niet menen dat de godheid gelijk is aan goud of zilver of steen...”? Valt daar soms de *wij-vorm* niet op? En de bereidheid van Paulus om voor een ogenblik de God en Vader van onze Here Jezus Christus, geprezen zij zijn Naam!, te benoemen als „de godheid” of, letterlijk zelfs, 'het goddelijke'? Door zo te spreken gaat Paulus met deze heidenen, al is het ook maar voor even, op een gemeenschappelijk vloertje staan. In deze passage steekt hij een hand naar ze uit. Dit is waar, *naast* dat andere dat drs Drost aanwijst: compromis-loze evangelie-prediking en eis tot bekeering en geloof (vs. 3 v.v.). De antithese is in de Heilige Schrift meer conclusie dan praemisse, meer volgend dan vooropgaand. Eerst: alto lief heeft God de wereld... (Joh. 3) en dan, na gebleken ongelof: Ik bid niet voor de wereld (Joh. 17).

Wat Paulus in Hand. 17 doet is uiterst genuanceerd en niet gemakkelijk met één woord te benoemen. Daar is het te complex, te samengesteld voor. Het is een combinatie van *aanknopen* en *aangrijpen*, van aantrekken en afstoten. In een beeld: zoals bij een dreigende breuk in een hoogspanningskabel de reparateur eerst een noodverbindingen over de beurse plek heen legt en daarna de plek *doorknipt* om vervolgens een gezonde las te maken en tenslotte de noodverbinding weg te nemen. Ik gebruik dit mischien wel zelfverzonnen beeld om iets te laten voelen van het *samen-gestelde* van Paulus' handelwijze. Wonderlijk genuanceerd!

Ik zou zo graag zien dat in het gereformeerde nadenken over de zending een tijdperk van voorzichtigheid aanbrak. Hebben wij de wijsheid der Schriften al uitgeput, als het gaat over de benadering van de niet-gelovigen? Geen overbodige vraag met zoveel niet-christenen als naaste buren! Waar ik me op zendingsavonden wel eens aan gestoten heb, is dat over de niet-

christenen, de heidenen zagezegd, soms zo *verachtelijk* gesproken werd. Niet zelden hoorden we van hen alleen maar dat ze vies waren en lui. Ze werden met hun cultuur niet in hun menselijke waarde gelaten. Zou daar misschien die — inderdaad te ver gaande! — dialoog-gedachte van de moderne zending een reactie op kunnen zijn? Wat een reden dan om onszelf niet in een reactie-dáár-weer-op te verstrakken.

Mijn globale konklusie is dat we hier te doen hebben met een goed, informatief en op niet oppervlakkige wijze naar achtergronden doortastend boek, dat hier en daar ontsierd wordt door reaktionair militantisme, — waar wij vrijgemaakten vaker last van hebben.

H. de Jong, Amsterdam

van de zending

Jubileum ds Kurpershoek 16 sept. '80

Dhr. Snee te Amersfoort schreef het volgende stukje:

In het Informatieboekje van de Ned. Geref. Kerken vermeldt de kerk van Haarlem dat ds W. L. Kurpershoek op 16 sept. '60 „in dienst getreden” is als haar zendeling. „Zendingsspiegel”, in 1973 uitgegeven door Buiten en Schipperheijn in opdracht van de Haarlemse kerkeraad, biedt wat meer informatie over die beroeping; over het prille begin van het Haarlemse zendingswerk; en over de voortgang ervan gedurende de eerste tien jaren na de uitzending zelf. De lezers van deze kerkbode zijn zeventien jaar lang tweewekelijks (sinds enige tijd eenmaal in de drie weken) van alles wat van het zendingsterrein Nqutu, in Natal, Zuid-Afrika, te vermelden viel door ds Kurpershoek zelf op de hoogte gesteld in zijn „vluchtige Notities”, die allerminst vluchtig zijn gebleven, maar dikwijls diep ingaan op de vragen rondom de prediking van het Evangelie aan heidenen, i.c. de Bantu. De „Nuusbrokkies” vervullen sinds enige tijd de rol die „V.N.” eerst speelde: snelle informatie over actuele zaken.

Ds Kurpershoek „Notities” laten zien wat voor moeilijkheden doordacht en overwonnen moeten worden bij het zendingswerk. Wie ze regelmatig volgt is ervan overtuigd dat niet alleen de eerste predikers van het Evangelie veel hebben verduurd bij hun moeilijke taak, maar dat dat werk ook nu geschiedt onder veel druk.

„Tropenjaren tellen dubbel” zei men vroeger. En al ligt Natal een graad of vier beneden de Steenbokkeerkring, en dus buiten de tropen, je kunt het ook zeggen van de jaren die onze zendeling heeft doorgebracht tussen voorouder-geestenvereerders om hun de Christus der Schriften te prediken als de Enige die hen verlossen en reinigen kan. Het leven onder hen is geen idylle, geen verblijf onder eenvoudige, natuurlijke, onbedorven mensen, maar onder mensen die — naar het woord van de Kampense zendeling ds Vonkeman — „keiharde, vuile, bedrieglijke, bedorven” heidenen zijn.

Dominee en mevrouw Kurpershoek staan nu 20 jaar in de dienst der Zen-

ding. Er is alle reden om hen, die onder zoveel spanningen leven, ter gelegenheid van dit vierde lustrum te laten blijken dat allen die met de Haarlemse Zending nauw verbonden zijn het op hoge prijs stellen dat zij volhardend, biddend, in beproefde trouw hun mooie, hun zware werk doen.

Br. W. M. van der Vooren te Heemstede is gaarne bereid om allen die het daarmee eens zijn gelegenheid te geven gezamenlijk dit plan uit te voeren. Hij stelt zijn girorekening open om giften in ontvangst te nemen. En als een der broeders buiten Haarlem die van het begin af in de thans voorbij twintig jaren hebben meegeleefd met, meegedacht over, en meegebeden voor het werk in Nqutu, nam ik op mij de lezers van onze kerkbode van het plan op te hoogte te stellen en het een warme aanbeveling te geven.

Wat het „bemoedigingsgeschenk” zal kunnen worden hangt af van de snelheid en omvang van de respons waartoe ik allen in Noord- en Zuid-Holland die het zendingswerk én die het uitvoeren liefhebben bij deze moge uitnodigen.

Postrek. van drs W. M. van der Vooren is: 2426516, Spaarnzichtlaan 9a, 2101 ZL Heemstede.

kerknieuws

PREEKCONSENT — De regionale vergadering van kerken uit de regio Kampen besluit aan broeder J. Kloosterman te Emmeloord tot de volgende najaarsvergadering opnieuw preekconcent te verlenen binnen de kerken van de regio en tegelijk de kerken buiten de regio in de gelegenheid te stellen een beroep op hem te doen voor het spreken van een stichtelijk woord. De regionale vergadering biedt hem zo de mogelijkheid in contact te komen met kleine gemeenten die hem eventueel als pastoraal werker willen aan trekken.

Het adres van broeder J. Kloosterman is: Robbesant 4, Emmeloord, telefoon 05270-2996.

ZOETERMEER — Op zondag 2 november a.s. hoopt de gemeente te Zoetermeer haar nieuwe predikant te verwelkomen. Drs M. H. T. Biewenga wordt in de ochtenddienst (begin 9.45 uur) door ds G. v. d. Brink bevestigd. In de middagdienst (begin 15.00 uur) doet ds Biewenga zijn intrede.

Plaats beide diensten: Het Kruispunt, Olyslaan 2, Zoetermeer.

Adres Ds Biewenga, Zalkerbos 125, 2716 KE Zoetermeer, tel 079-217928.

ZEIST — Vanaf zondag 2 november a.s. zullen de kerkdiensten weer gehouden worden in de kerk van de Ned. Protestanten Bond, Kerkweg 21 te Zeist.

VELP-DOESBURG — Scriba: T. van den Hout, Domeinlaan 5, 6952 HA Dieren, tel. 08330-14936.

DALFSEN — Telefoon kerk: 05293-2282.

nieuws uit breder kring

Bijeenkomst voor vrouwen — Dinsdag 28 oktober a.s. is er in Hilversum een bijeenkomst voor vrouwen, uitgaande van de E.O.

Hier spreekt mevrouw E. Schaeffer (echtgenote van dr-Francis Schaeffer) over „Wat is een gezin”.

Plaats: E.A.-gebouw, Oude Amersfoortseweg 79a, Hilversum; aanvang: 10.30 uur; einde 15.30 uur.

Lunchpakket meenemen, koffie en thee zijn aanwezig. De kosten bedragen f 5,—. Opgave graag voor 18 oktober.

L'ABRI — Programma voor de komende zaterdag:

28 okt.: Avond met dr Schaeffer en dr Koop in het RAI-gebouw in Amsterdam, over abortus n.a.v. de film „Wat ging er mis”?

25 okt.: Utrecht-zaterdag drs H. Geertsema.

1 nov.: Drs W. G. Rietkerk: Is het Christendom een Ideologie?

8 nov.: K. Pelgrim (verbonden aan een Christelijke kunstenaarskring) over de Engelse popgroep „Pink Floyd”.

15 nov.: Drs S. Griffioen.

22 nov.: Kunstweekend. Drs G. Birt-whistle over Josef. Bevis.

29 nov.: Ds N. Cornelisse (Utrecht-zaterdag).

Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte — We ontvingen het volgende schrijven:

Wilt u ons alstublieft een stapje verder helpen?

U kent het werk van de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte: het werk onder studenten door middel van kolleges en werkgroepen, en het vormings- en cursuswerk voor mensen die in de praktijk werkzaam zijn en bij het Licht van het Evangelie wijsgerig willen nadenken over belangrijke levensvragen.

U kent ook onze uitgaven: het tijdschrift *Beweging*, boeken, brochures en stencils.

U weet waarschijnlijk ook, dat het goed gaat met het werk van de Stichting; met vreugde en dankbaarheid ervaren we de zegen van onze Heer!

— In september 1979 hebben we een nieuwe docent kunnen benoemen aan de rijksuniversiteit te Leiden: prof. dr Sander Griffioen. De benoeming van een hoogleraar te Rotterdam is in voorbereiding.

In het algemeen vertoont de belangstelling van studenten voor de kolleges „reformatische wijsbegeerte” een verblijdende stijging, en ook de erkenning van de zijde van de universiteiten en hogescholen stemt tot vreugde. (U weet toch, dat dit uniek wetenschappelijk onderwijs in de filosofie, op basis van de Heilige Schrift, geheel voor rekening van de stichting is en blijft?)

— Bovendien doen steeds meer mensen een beroep op de stichting met het oog op allerlei vormingsactiviteiten: studiekringen, werkgroepen, oriëntatiekursussen, konferenties.

— Voorts constateren we een toenemende behoefte aan goede, gefundeerde, evangelische lektuur over vele onderwerpen; we voelen dan ook roe-

ping om aan die behoefte tegemoet te komen door middel van ons blad *Beweging*, door middel van brochures en boeken.

Kortom: we zouden graag meer doen in dienst van Gods Koninkrijk.

We hebben ook mogelijkheden daartoe. En de behoefte eraan is ook duidelijk.

Wilt u ons een stapje verder helpen?

Wilt u ons in contact brengen met anderen, die wellicht willen „mee-doen”, die óók deel willen nemen aan de activiteiten van de stichting, die mee het blad *Beweging* zullen gaan lezen en die óók financieel willen bijdragen aan het vervullen van de roeping van de stichting?

Kijk, voor ons is het moeilijk — om niet te zeggen haast onmogelijk — de mensen te vinden, die dit werk wellicht best zouden willen steunen, maar die daartoe niet komen eenvoudig omdat ze de weg naar onze stichting niet weten.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gronn. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaeppmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

U kunt ons helpen dit probleem opgelost te krijgen. En u kunt dit zelfs vrij eenvoudig en zonder veel moeite doen.

Kijkt u maar:

Wilt u ons namen en adressen opgeven van personen in uw omgeving, waarvan u verwacht dat zij — evenals u — de dringende noodzaak inzien van goede steun aan dit werk?

Het is een kwestie van eens wat aandachtig rondkijken in de kring van familie, vrienden en kennissen. Vaak helpt het al als we ons het beeld van een kerkdienst en de kring van één van onze verenigingen voor de geest halen, dan 'zie' je ineens de figuren waarvan je denkt: 'Hè, die kan op het lijstje!'

Over de vraag of iemand, die u ons opgeeft, soms al donateur is, hoeft u zich geen zorgen te maken want vóór wij de door u gesuggereerde personen benaderen, controleren we uiteraard nauwkeurig of zij reeds in ons adressenbestand voorkomen.

Wij zullen u wel laten weten wie door ons met uw informatie worden benaderd. En dan hopen wij van harte, dat u deze mensen ook zelf nog even zult willen aanschieten bijvoorbeeld bij het uitgaan van de kerk of elders als u ze ziet.

Wilt u meehelpen op deze wijze de kring groter te maken en daarmee nieuwe mogelijkheden te bieden, zowel aan de stichting tot uitbreiding van haar werk, als ook aan de door u genoemde personen tot een evangelische bezinning op grote vragen op het gebied van leven en samenleven? Hèl hartelijk dank, bij voorbaat.

Met vriendelijke groet,
hoogachtend, namens het bestuur
drs J. G. van Oord, voorzitter
dr ir. J. A. Pals, sekretaris

Adres Centrum en bureau: Postbus 149, 3600 AC Maarssen; Pauwenkamp 115, Maarssenbroek, tel. 03465-60945/69192, bankrek. 539043796, postgiro 1209598.

Ze zeggen dat het niet waar is, dat de doden op zullen staan. Als er één ding is, dat mij klaar is, is het dit dat de doden vergaan. Ik zag met mijn eigen ogen, dat de doden echt doden zijn, maar een engel kwam uit den hoge; hij zei niet: dit is slechts schijn, maar dicht bij het graf gezeten van Jezus van Nazareth liet hij drie vrouwen weten dat de dode was opgewekt. Hoewel ik het niet kon geloven, heb ik dat toch gedaan, want God laat er oren van doven genadig voor open gaan.

Toch nog onverwacht is op de leeftijd van 63 jaar van ons heen-gegaan onze lieve zuster, vriendin en tante

JOHANNA HOLWERDA

directrice van de Chr. School voor LBO/MBO te Uithuizermeeden.

Op onnavolgbare wijze heeft zij ons en zeer vele anderen in haar zorgende liefde gekoesterd. Door haar vaste hoop op de wederkomst van Christus heeft zij ondanks de kwaal die haar sloopte tot het einde toe haar ontembare levensmoed mogen behouden. Wij danken den Heere, dat Hij haar een verder lijden heeft bespaard.

8 oktober 1980

Zuidhorn, Y. Holwerda
Enschede, J. F. Stulp
Kampen, M. J. Holwerda-Goris
Buitenpost, Y. Holwerda-Kamminga
Zuidhorn, D. Holwerda
Ch. H. Holwerda-Galenkamp
Uithuizermeeden, Y. Goris
met kinderen en kleinkinderen

Condoleantie-adres: Westergast 25, 9801 AX Zuidhorn.

Wie kan mij helpen
aan

**kamers c.q. etage
in Amersfoort of omg.**

Daan van der Ziel, Oudestraat 61a,
7161 DT Neede. Tel. 05450-1298.

Verhuisbericht

Vanaf 27 oktober a.s. is ons adres:
Populierendreef 188,
2272 GZ Voorburg, tel. 070-872567.

M. de Jonge
G. W. de Jonge-Pauli

**PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!**

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven en binnenkort uit te geven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

**Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.**

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

Doet ú al mee met de EA?

Eén jaar bestaat de
Evangelische Alliantie nu.

Een vruchtbaar jaar. Evangelische en reformatorische christenen uit verschillende kerken en bewegingen hebben elkaar kunnen ontmoeten, beter leren kennen.

Er is eigenlijk al veel gebeurd. Er kwam een blad (IDEA), er zijn actieve werkgroepen, er staat een evangelisatorisch jaar (1982) voor de deur...

De EA wil een platform zijn voor alle bijbelgetrouwen christenen. Zodat zij samen bidden en samen een evangelisatorisch getuigenis laten klinken in ons land. De EA roept op tot meer inzet en meer bewogenheid ter leniging van geestelijke en materiële nood (veraf en dichtbij). Doet ú al mee?

De EA is uw verantwoorde bijdrage waard!

MIJN ANTWOORD!

- ☐ Ik geef mij op als deelnemer van de EA.
☐ Ik wil een abonnement op het kwartaalblad „IDEA” à f 10,— per jaar.
☐ Stuur mij meer informatie.
☐ Ik steun de financiële actie „Verantwoorde Bijdrage” door storting op giro 4136699 t.n.v. Penningmeester EA te Barneveld.

Naam:

Adres:

Postcode:

Plaats:

(Zenden aan: Evangelische Alliantie, postbus 1080, 3800 AN Amersfoort).

Kent U Kerknieuws van Scheps niet?

Neem dan een proefabonnement voor 3 maanden à f 9,—.

Bestellen op postrekeningnr. 1534121.

GEEFT UW ADVERTENTIES SCHRIFTELIJK OP

Uiterlijk tot dinsdagmorgen, 10 uur, dient het materiaal in ons bezit te zijn.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
..... ex. Dr. D. Holwerda, Ds. G. Janssen, Rev. Don. A. Codling en Drs. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente à f 2,50
..... ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
..... ex. Prof. Dr. B. Goudwaard, Drs. H. de Jong en Prof. Dr. Ir. E. Schuurman, Het kernwapenvraagstuk (48 pag.) à f 2,50
..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

P.S. Van de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente” is uitverkocht.